

ROZTOCZE – MOJA MAŁA OJCZYZNA

Jowita Berdzik - WYŻSZA SZKOŁA GOSPODARKI EUROREGIONALNEJ W JÓZEFOWIE

Studentka II roku studiów II stopnia na kierunku pedagogika w Wyższej Szkole Gospodarki Euroregionalnej w Józefowie. Autorka wielu publikacji, uczestniczka ogólnopolskich i międzynarodowych konferencji naukowych. Pasjonatka nauki i kultury we współczesnym świecie. W wolnej chwili wolontariuszka programu „PROJEKTOR- wolontariat studencki, którego głównym celem jest zmiana na lepsze przyszłości dzieci mieszkających na wsi i w małych miejscowościach.

WSTĘP

Mottem przewodnim swego artykułu chciałabym uczynić słowa Świętego Jana Pawła II: „Ojczyzna - kiedy myślę - wówczas wyrażam siebie i zakorzeniam, mówi mi o tym serce, jakby ukryta granica, która ze mnie przebiega ku innym, aby wszystkich ogarnąć w przeszłość dawniejszą niż każdy z nas: Z niej się wyłaniam...”¹. Moja ojczyzna- Lubelszczyzna, pod względem międzykulturowości, prześciga inne tereny Europy. Z pewnością można również stwierdzić, że Europa spogląda w kierunku Roztocza oraz województwa lubelskiego z zaciekawieniem i szacunkiem. Owe tereny Polski od dawnych czasów są obszarem przenikania się kultur, narodów oraz religii, w znaczeniu nie tylko symbolicznym, ale również w znaczeniu realnym. To właśnie tutaj Wschód spotyka się z Zachodem. Jedenasty wiek charakteryzował się w szczególności tym, że to właśnie w tym okresie przebiegała przez Lubelszczyznę granica etniczna, językowa i religijna pomiędzy narodem polskim i ruskim. Od wieku dziewiętnastego owa granica dzieli Polaków i Ukraińców. Schizma wschodnia z 1054 roku wytyczyła tam granicę wpływów Bizancjum oraz Rzymu. Kaplica Trójcy Świętej na lubelskim zamku jest zabytkiem świadczącym o wzajemnym oddziaływaniu wyznań i kultur. Zachodnia, gotycka architektura została urozmaicona bizantyńsko-ruskimi freskami, między którymi znalazł się również wizerunek ich sponsora- wielkiego księcia litewskiego i króla polskiego Władysława Jagiełły. Najstarsze dokumenty zawierają informacje dotyczące mniejszości narodowych: w 1505 roku w Lublinie powstała szkoła rabinacka posiadająca prawo nadawania stopni akademickich- tzw. taksa Żydów; w 1585 roku Jan Zamoyski wyraził zgodę na osiedlenie się w Zamościu Ormian, trzy lata później Greków oraz Żydów. Tereny Lubelszczyzny w znacznym stopniu obejmują historię mniejszości niemieckiej. W 1952 roku Synod Lubelski wydał zarządzenie powołujące katechetę dla ludności niemieckiej. Granica przenikania kultur Lubelszczyzny biegnie przez Studziankę. Jest to dawna wieś tatarska , w której do dnia dzisiejszego zachował się Mizar- mużułmański cmentarz. Jest on drugim po Grabarce miejscem pielgrzymowania prawosławia w Polsce. Szlak

¹ http://www.janpaweldrugi.cba.pl/cytatyjp2.php#o_ojczyznie, z dnia 18.06.2016r.

kulturowy prowadzi również przez Chełm- była siedzibę książąt ruskich z trzema biskupstwami, a mianowicie prawosławnym, rzymskokatolickim oraz grekokatolickim. Kolejnym punktem przez, który przebiega granica przenikania się kultur jest Włodawa. Niewielkie tereny wypełnione są zabytkami świadczącymi o mozaice wyznaniowej. Kolejno Biała Podlaska, na terenie której znajdują się kościoły łacińskie i grekokatolickie cerkwie. Dokumenty historyczne zawierają wzmianki o otwartości Zamościa na różnorodną kulturę Wschodu i Zachodu. Zamość określany był wręcz „miastem otwartym”, które w szczególności przyciągało Hiszpanów, Anglików, Holendrów, Turków oraz Preśów. Zabytki Zamościa są dzisiaj żywym dowodem na jego wielokulturowość i świadkiem ukształtowanego przez wieki zróżnicowania pod względem kulturowym. Szeroko pojęta kultura jest na Lubelszczyźnie trwale zakorzeniona, posiada własną specyfikę i indywidualną dynamikę rozwojową. Przywiązanie do tradycji oraz aktywność twórców ludowych przyczyniły się do większych szans przetrwania wartości kulturowych w swoim naturalnym środowisku. To idealny fundament do nauki wielokulturowości poprzez pryzmat regionalizmu²

EDUKACJA WIELOKULTUROWA I PEDAGOGIKA KULTURY

U podstaw licznych koncepcji pedagogicznych leży pojęcie wielokulturowego wymiaru życia ludzi żyjących we współczesnym świecie. Mowa tu o dialogu, komunikacji, tolerancji i szacunku dla odmienności. Myślenie i działanie pedagogiczne mające związek z międzykulturowością bliskie jest pedagogice kultury. Fundamentalnym elementem owej pedagogiki jest kształcenie w duchu następujących wartości: dialog, godność, tolerancja oraz wspólnota. Za priorytetowe uważa się także nacisk na potrzebę przygotowania jednostki do krytycznej analizy wartości obecnej cywilizacji. Według pedagogiki kultury poznawanie dziedzictwa oraz rozumienie sensu i wartości różnorodnych kultur są podstawą nauki twórczego uczestnictwa w życiu społeczeństwa. Podstawową koncepcją, na której głównie opierają się teoretycy pedagogiki kultury jest humanistyczna koncepcja człowieka. W obecnych czasach jest ona inspiracją do konstrukcji modelu edukacji ukierunkowanego na rozwój samodzielnego myślenia i wsparcie postaw wybitnie twórczych. Znajdująca źródło w kartezjańskim modelu dyskursu racjonalna debata jako fundament edukacji wielokulturowej i międzykulturowego dialogu przyjmuje, że kultury są przystawalne i mogą uzgadniać istniejące różnice wspólnym racjonalnym wysiłkiem. Należy jednak zauważyć, że większa część konfliktów na tle kulturowym jest zaprzeczeniem racjonalności i odbywa się w warunkach nieredukowalnej ambiwalencji. Po przekroczeniu owej granicy niezbędne jest wprowadzenie do międzykulturowego dialogu elementów pozaracjonalnych, które są nieodłączną częścią ekspresji twórczej. Prace Herberta Reada są swoistym skarbcem informacji na temat koncepcji wychowania przez sztukę, która obejmuje pobudzanie rozwoju wrażliwości oraz kreatywności, umiejętności swobodnego wyrażania indywidualnej osobowości jednostki przy równoczesnym włączaniu danych osobowości w ich środowisko społeczne. Teoria wychowania estetycznego odgrywa znaczącą rolę w podejmowaniu

² B. Krupa, *Kultura- wielokulturowość- implikacje dla edukacji* [w:] Orłowski R. (red.), *Zamojskie Studia i Materiały* 4(25), Zamość 2007

problematyki dotyczącej edukacji wielokulturowej i regionalnej. Owa teoria stanowi wyjściowy punkt dla licznych późniejszych ujęć. Według koncepcji Bogdana Suchodolskiego kultura będąca czynnikiem wspierającym rozwój osobowości jest drogą kształtowania człowieczeństwa. Miarą kultury jest zdolność akceptacji różnorodności oraz umiejętność współodczuwania i dostrzegania wartości uniwersalnych odmiennych kultur³.

WPLYW MASS MEDIÓW NA TOŻSAMOŚĆ KULTUROWĄ MIESZKAŃCÓW ROZTOCZA

Jak podaje M. Karkowska tożsamość kulturowa definiowana jest jako poczucie przynależności do konkretnego dziedzictwa symbolicznego pozostawionego przez przodków, oraz do pewnej wspólnoty, która porozumiewa się za pomocą tego samego języka, wyznaje podobną wiarę religijną i identyfikuje się z kanonem wartości określanych jako charakterystyczne dla populacji dzielącej wspólną przeszłość i terażniejszość. Na tożsamość kulturową składają się poczucie wspólnoty, odrębności i inności oraz budowane wokół identyfikacji z grupą odniesienia. Zawsze są jacyś „oni” i zawsze jesteśmy „my”. Owe kategorie występują ze sobą w sposób nieoderwalny. Należy podkreślić, iż mieszkańcy Roztocza są również narażeni na oddziaływanie mass mediów na tożsamość kulturową. Tożsamość kulturowa człowieka kształtuje się podczas całego okresu trwania życia ludzkiego. Już w pierwszych latach życia jednostki ma miejsce kształtowanie się podstawowych wyznaczników tożsamości. Dziecko nabywa zatem fundamentalne informacje „lokujące” go w określonej przestrzeni społecznej i pozwalające mu na identyfikację z otoczeniem⁴.

Mass media odgrywają szczególną rolę w kształtowaniu tożsamości kulturowej na tym etapie życia ludzkiego. Niepokojącym jest fakt, iż rola ta najczęściej sprowadza się jedynie do zaburzeń w zakresie funkcjonowania dziecka. Wzorce obserwowane zza szklanego ekranu, w większości sztuczne i wylansowane na potrzeby widzów, nie posiadają odzwierciedlenia w rzeczywistym świecie. Jednakże warto zaznaczyć, iż okresem najważniejszym w życiu jednostki jest okres dorastania. Czas dzieciństwa to lata poświęcona na gromadzenie informacji o świecie i zdobywanie wiadomości samym sobie, budowanie mapy świata i mapy siebie. Przełom późnej fazy dorastania i wczesnego okresu dorosłości czyli ok. 20 roku życia to czas gdzie zyskuje ona postać w dużym stopniu decydującą o gotowości do bycia dorosłym i o jakości startu w dorosłe życie. Należy podkreślić, iż bez względu na etap rozwojowy człowieka, mass media wpływają na jego stosunek do świata. Biorąc pod uwagę znaczny wpływ mass mediów na kształtowanie tożsamości kulturowej należy odnieść się do hierarchii wartości widza żyjącego we współczesnym świecie. Skomplikowanym i sprawiającym wiele trudności zadaniem może okazać się znalezienie na terenie Roztocza człowieka, który nigdy nie uległ pokusie środków masowego przekazu. Człowieka, który choć przez chwilę nie zastanowiłby się nad swym życiem opierając się o przekaz medialny. Specyficzną cechą mass mediów jest zacierałość granicy pomiędzy światem rzeczywistym a wy-

³ M. Kubiszyn, *Edukacja wielokulturowa w środowisku lokalnym*, Toruń 2007.

⁴ M. Karkowska, *Tożsamość młodzieży polskiej na przełomie wieków w perspektywie badań fenomenologicznych. Wyzwania współczesności*, Łódź 2013.

imaginowanymi wyobrażeniami. Zubożenie realnych wartości, jakie dokonuje się we współczesnym świecie w telewizji wpływa na istotne przeobrażenia światopoglądu w mniemaniu odbiorcy. Przyczynia się do to częściowej izolacji społecznej młodzieży, wycofującej się z kontaktów społecznych i poświęcającej cały swój wolny czas na oglądanie telewizji, czy korzystanie z Internetu⁵.

Przekaz medialny silnie oddziałuje na emocje dzieci, co może skutkować licznymi zaburzeniami w sferze uznawanych autorytetów. Współcześnie zauważalny jest znaczny wzrost podatności na wzorce medialne. Mass media odbierane są jako autorytatywne zarówno przez dorosłych widzów jak i przez dzieci. Przyciągają uwagę mimowolną oraz dowolną. W czasie poszukiwań swoich punktów odniesienia oraz wzorów do naśladowania współcześni nastolatki utożsamiają się z całą gamą idoli wykreowanych przez media. Na swoje autorytety wybierają aktorów, piosenkarzy czy prezenterów telewizyjnych i radiowych. Ich zachowania starają się odwzorowywać w życiu codziennym, naśladują ich sposób ubierania czy prezentację własnej osoby. Nie są świadomi tego, że zwykle są to ludzie wykreowani przez media do pełnienia roli autorytetu. Przewaga bohaterów negatywnych, ciekawszych dla mediów i budzących większe emocje odbiorców, sprawia że dla dorastającej jednostki ocenianie postaw staje się niezwykle trudne. Jednakże zdarzają się idole, odgrywające pozytywną rolę w procesie kształtowania tożsamości kulturowej. Pomimo nietypowych form zachowań czy wyglądu przekazują młodym ludziom autentyczne wartości. Przekaz medialny zazwyczaj ma negatywny wpływ na hierarchie wartości współczesnych ludzi. Jest powodem kryzysu prawdziwych autorytetów, kryzysu tożsamości czy mentalnego zagubienia młodych ludzi. W skutek tego nasila się zjawisko lokalności i sezonowości autorytetu. Występuje znaczny niedostatek wybitnych postaci w życiu publicznym, których postawa mogłaby stanowić wzór dla dzisiejszej młodzieży. Czasy współczesne charakteryzują się wszelaką obecnością środków masowego przekazu, które są z pewnością nieodłączną częścią rzeczywistości. Oddziaływanie mass mediów w znacznej mierze zależne są od nas samych, o ile potrafimy właściwie kontrolować ich wpływ. Istotne jest, aby ludzie odpowiedzialni za wychowanie młodego pokolenia byli tego świadomi. Należy dbać o to, by ludzie już od najmłodszych lat potrafili odnaleźć granicę świata fikcyjnego i medialnego. Poruszając problematykę oddziaływań mass mediów na tożsamość kulturową współczesnych ludzi należy w szczególności zwrócić uwagę na wychowanie, kontakty interpersonalne, kształtowanie pozytywnych wartości i postawy młodego członka ludzkiej społeczności⁶. Puentą rozważań odnośnie wpływu mass mediów na tożsamość kulturową pragnę uczynić słowa Z. Baumana: *„Stało się więc pytanie o tożsamość, o twardej stos pacierzowy, o stały punkt odniesienia w kalejdoskopowo zmiennym i zawrotnie pędzącym świecie, ważne jak nigdy dotąd. Odpowiedź na nie wcale nie jest oczywista, a co najgorsza nie da jej się raz na zawsze udzielić. Nie można tożsamości raz na zawsze ustalić, by osiąść potem na laurach i odпочać. Trzeba*

⁵ A. Brzezińska, *Dzieciństwo i dorastanie: korzenie tożsamości osobistej i społecznej* [w:] A. W. Brzezińska, A. Hulewska, J. Słomska (red.), *Edukacja regionalna*, Warszawa 2006, s. 25-67.

⁶ A. Brzezińska, *Dzieciństwo i dorastanie: korzenie tożsamości osobistej i społecznej* [w:] A. W. Brzezińska, A. Hulewska, J. Słomska (red.), *Edukacja regionalna*, Warszawa 2006, s. 25-67.

tożsamości stale doglądać, usuwać uszkodzenia, wymieniać zużyte części, dodawać nowe i (oby) lepiej skonstruowane”⁷.

KULTURA A GLOBALIZACJA

Pojęcie kultury można rozpatrywać na wielu płaszczyznach. W psychologii międzykulturowej kultura tłumaczona jest jako system norm, wartości oraz zachowań obecnych, promowanych i rozpoznawalnych przez jednostkę. Zdaniem socjologii kultura jest wszystkim, czego uczymy się podczas trwania życia społecznego i co jest przekazywane z pokolenia na pokolenie. Życie społeczne jest kształtowane przez kulturę i nadaje mu odpowiednią strukturę. Przyjmując zdanie socjologów, kultura ma wpływ na nasze człowieczeństwo, to ona stanowi efekt i narzędzie naszej rewolucji. Kultura może ograniczać i dawać wolność ponieważ z jednej strony nakłada normy i sankcje, a z drugiej strony jest ona źródłem kreatywnej twórczości. Podstawę kultury stanowią procesy internalizacji, przyswojenia sobie właściwych sposobów zachowania, maksym oraz dyrektyw postępowania. Korelatami kultury są rzeczy oraz systemy znaków. Idąc tym rozumowaniem rzeczywistość kulturalna jest wytworem działań ludzkich. Dodatkowo kultura interpretowana jest poprzez odniesienie do wyabstrahowanych norm, reguł i wartości, które tworzą zasady organizujące działania ludzkie. Zdaniem Szczepańskiego kultura oddziałuje na jednostkę poprzez cztery mechanizmy, a mianowicie:

- a) regulacja sposobu zaspokajania popędów i skłonności oraz socjalizację człowieka,
- b) ustanowienie systemu wartości i kryteriów określających hierarchie wartości,
- c) ustalenie wzorców zachowań i reagowanie w konkretnych sytuacjach,
- d) ustalenie modelu społecznego i ideałów⁸.

WIELOKULTUROWOŚĆ WOBEC PROBLEMÓW WSPÓŁCZESNEGO ŚWIATA

Jedną z cech współczesnego świata jest wzrastająca liczba państw imigranckich. Choćby w tym kontekście pojawia się problem wielokulturowości jako problem współistnienia odmiennych wartości w ramach jednego państwa. Zjawisko i pojęcie wielokulturowości jest współcześnie postrzegane i definiowane w zróżnicowany sposób. Współczesna wielokulturowość wyraża się w problemie różnic kulturowych w poszczególnych państwach, które posiadają swe mniejszości etniczne, religijne, czy tzw. seksualne, domagające się własnego miejsca w kulturze narodowej. Największą przeszkodę na drodze do zaakceptowania istnienia różnych kultur czy odmiennych religii stanowi zwyczajne uprzedzenie wynikające z fałszywego obrazu tzw. „obcych”, „innych”, „odmiennych”. Owa reakcja niechęci, dezaprobaty czy wręcz wrogości rodzi się najczęściej z niewiedzy⁹.

Rozważając na temat wielokulturowości należy szerzej przyjrzeć się zjawisku migracji. Istnieją kraje oraz porządki społeczne, których głównym budulcem była migra-

⁷ Z. Bauman, *Dobrodziejstwa i pułapki tożsamości*, „Horyzonty Wychowania” 2004, s. 94-95.

⁸ M. Wierzańska, *Edukacja Wielokulturowa w dobie globalizacji: programowy mit czy konieczność* [w:] *Zamajskie Studia i Materiały* 4(25), Zamość 2007, s.51-52.

⁹ W. Daszkiewicz, *Wielokulturowość a ideologia multikulturalizmu* [w:] http://www.sapiencjokracja.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=109:wielokulturowo-a-multikulturalizm&catid=39:wojciech-daszkiewicz&Itemid=67#_ftn3, z dnia 29.05.2016r.

cja. Przykładem są Stany Zjednoczone, Kanada, Australia czy Brazylia, które wyznaczają w dużym zakresie kierunek ewolucji i rozwoju nowoczesnych zasad organizacji i integracji społecznej. „Bez emigracji i transferu ludnościowego, zarazem zaś kulturowego i ideologicznego, europejskie społeczeństwa narodowe pozostawałyby najprawdopodobniej dalece bardziej autonomiczne i separatystyczne niż obecnie. Doświadczenia wielokulturowych, wielowyznaniowych i różnorodnych pod względem struktury rasowej, etnicznej i narodowościowej społeczeństw doprowadziły do stworzenia nowego modelu integracji, który nie mógłby przybrać realnego kształtu, gdyby nie zjawiska emigracji”¹⁰.

Zmieniająca się natura współczesnych społeczeństw obywatelskich polega zarazem na wzroście różnorodności, wielości oraz wielopoziomowości ich struktur. Asymilacja stanowi tylko jeden ze sposobów wzajemnego dostosowania się uczestników kontaktu i może prowadzić do ujednoczenia nowego ładu kulturowego. Wielokulturowość stanowi wieloaspektowy efekt procesu asymilacji i oznacza istnienie jakiejś płaszczyzny integracji i wspólnego obszaru kulturowego, jak i utrzymywanie się w niektórych wymiarach struktury społecznej odrębności oraz kulturowej autonomii grup etnicznych, religijnych, rasowych i ich członków. W wielu podejściach teoretycznych asymilacja traktowana jest jako przeciwieństwo, albo zaprzeczenie wielokulturowości. Jednakże należy podkreślić, iż nie musi oznaczać ona negacji wielokulturowości i pluralizmu, lecz sposób kształtowania nowego, wieloetnicznego porządku społecznego i ładu kulturowego¹¹.

Wielokulturowość współczesnego świata wraz z globalną ekspansją wzorów osobowych wiąże się bardzo często z koniecznością funkcjonowania w obszarze krzyżujących się interesów grupowych. Niejednokrotnie są to bardzo odmienne interesy. Stanowi ona dla współczesnego człowieka wyzwanie, które odnosi się do autoidentyfikacji. Dochodzi do wewnętrznie niespójnych lub nawet odmiennych przeżyć, co może prowadzić do kryzysu tożsamości, a nawet wrogości i agresji wobec tych, których postrzega jako odmiennych sobie biorąc pod uwagę różne czynniki. W takiej sytuacji pojawiają się trudności z kształtowaniem wspólnoty obywatelskiej. Może zrodzić się reakcja, która polega na powrocie do rodzimych tradycji związanych z postrzeganiem narodu, wartości, do przeciwstawiania własnej lokalności dobrom i wartościom, uznawanym przez ogół społeczeństwa, a wreszcie do całkowitego odrzucenia dziedzictwa innych grup kulturowych, przy jednoczesnym wykluczeniu tej części społeczeństwa. Współcześnie można zaobserwować zjawisko określane mianem „nowego trybalizmu”, które polega na odszukiwaniu lokalnych korzeni. Działania te podejmowane są po to, by na ich podstawie tworzyć nowe społeczności przy zachowaniu kulturowej tożsamości danej grupy. Wobec przedstawionych trudności jednostek z radzeniem sobie w wielokulturowym świecie jednym z priorytetowych wyzwań polityki wielokulturowości jest tworzenie platform porozumienia grup etnicznych, religijnych i kulturowych. Kompetencje kulturowe, w węższym znaczeniu związane z otwartością na odmienność mogą należeć do kanonu wartości uznanych społecznie za wartościowe i godne przekazu kolejnym pokoleniom. Ważne jest również poszukiwanie wszelkich moż-

¹⁰ T. Paleczny, *Meandry wielokulturowości: Oblicza pluralizmu w społeczeństwach wielokulturowych - USA i Brazylia [w:] Państwo i Społeczeństwo* 2002, s. 27.

¹¹ T. Paleczny, *Meandry wielokulturowości: Oblicza pluralizmu w społeczeństwach wielokulturowych - USA i Brazylia [w:] Państwo i Społeczeństwo* 2002, s. 27.

liwości dialogu oraz projektowanie i wdrażanie do działania treningu umiejętności osobowych i społecznych ułatwiających otwarcie an odmienność kulturową¹².

ZAKOŃCZENIE

Reasumując, należy jeszcze raz podkreślić, iż **wielokulturowość** jest skutkiem migracji. Współczesne procesy migracyjne spowodowały, że społeczeństwo żyje w państwach, mających charakter mozaiki kulturowo-etnicznej. Jednakże istotne jest, by członkowie społeczeństwa widzieli potrzebę współistnienia i dialogu kultur, zwalczali przesady i stereotypy, a także upowszechniali wiedzę na temat różnorodności kulturowej otaczającego świata i jej budujących aspektów. Ważne jest również, że nie tylko migracje szerzą zjawisko wielokulturowości, ale również inne zjawiska począwszy od użytkowania Internetu, przez konsumpcję produktów z najodleglejszych zakątków świata i dopiero skończywszy na migracjach. Dzisiejszy świat jest w ciągłym biegu, nieustannie przemieszczanie się ludności powoduje konstruowanie przez nich nowoczesnych tożsamości. Ważne jest, iż „poznając innych poznajemy własną kulturę. W konsekwencji świat narodów na stałe zakorzenił się już w naszych codziennych relacjach”¹³.

STRESZCZENIE

Roztocze- kraina geograficzna łącząca Wyżynę Lubelską z Podolem, wyraźnie wypiętrzony wał wzniesień, przebiegający z północnego zachodu, od Kraśnika, na południowy wschód do Lwowa. Już od dawnych czasów jest obszarem przenikania się kultur, narodów oraz religii, w znaczeniu nie tylko symbolicznym, ale również w znaczeniu realnym. To właśnie tutaj Wschód spotyka się z Zachodem. W literaturze znajdujemy wiele artykułów dotyczących przenikania się kultur. Należy również zauważyć, że u podstaw licznych koncepcji pedagogicznych leży pojęcie wielokulturowego wymiaru życia ludzi żyjących we współczesnym świecie. Mowa tu o dialogu, komunikacji, tolerancji i szacunku dla odmienności. Podejmując temat wielokulturowości należy szerzej przyjrzeć się zjawisku migracji. Współczesne procesy migracyjne spowodowały, że społeczeństwo żyje w państwach, mających charakter mozaiki kulturowo-etnicznej. Aczkolwiek ważne jest, by członkowie społeczeństwa widzieli potrzebę współistnienia i dialogu kultur, zwalczali przesady i stereotypy, a także upowszechniali wiedzę na temat różnorodności kulturowej otaczającego świata i jej budujących aspektów. Istotny jest również fakt, że to nie tylko migracje szerzą zjawisko wielokulturowości, ale również inne zjawiska począwszy od użytkowania Internetu, przez konsumpcję produktów z najodleglejszych zakątków świata i dopiero skończywszy na migracjach.

SUMMARY

Mites - my little homeland

Roztocze- geographical region connecting Lublin Upland Podolia, clearly uplifted hills shaft extending from the northwest, from Kraśnika, southeast to Lviv. Since ancient times

¹² M. Humeniuk-Walczak, *Edukacja międzykulturowa kobiet w wielokulturowym społeczeństwie obywatelskim* [w:] A. Szerląg (red.) *Edukacja obywatelska w społeczeństwach wielokulturowych*, Kraków 2007, s.36-42.

¹³ M. Pawlak, „Świat w kawałkach”. *Globalne migracje i doświadczenia transnarodowe* [w:] *Kultura-Historia-Globalizacja* 9.

is an area interpenetration of cultures, nations and religions, in the sense of not only symbolic, but also in the sense of the real. This is where East meets West. In the literature we find many articles relating to the interpenetration of cultures. It should also be noted that at the root of numerous concepts of teaching is the concept of the multicultural dimension of life for people living in the modern world. We are talking about dialogue, communication, tolerance and respect for diversity. By taking on multiculturalism needs to be better look at the phenomenon of migration. Contemporary migration processes meant that people living in countries having the nature of cultural and ethnic mosaic. However, it is important that members of the public saw the need for coexistence and dialogue between cultures, they fought against prejudice and stereotypes, as well as disseminate knowledge about the cultural diversity of the surrounding world and its building aspects. It is also significant that it is not only the phenomenon of migration spread of multiculturalism, but also other phenomena ranging from the use of the Internet, the consumption of products from the most remote corners of the world and only ending on migration.

BIBLIOGRAFIA

Źródła:

- Bauman Z., 2003, *Dobrodziejstwa i pułapki tożsamości*, „Horyzonty Wychowania” 4,
 Karkowska M., 2013, *Tożsamość młodzieży polskiej na przełomie wieków w perspektywie badań fenomenologicznych. Wyzwania współczesności*, Łódź, 2013.
 Kubiszyn M., 2007 *Edukacja wielokulturowa w środowisku lokalnym*, Toruń.
 Pawlak M., 2002, „Świat w kawałkach”. *Globalne migracje i doświadczenia transnarodowe* [w:] *Kultura-Historia-Globalizacja*.

Opracowania:

- Brzezińska A., 2006, *Dzieciństwo i dorastanie: korzenie tożsamości osobistej i społecznej* [w:] A. W. Brzezińska, A. Hulewska, J. Słomska (red.), *Edukacja regionalna*, Warszawa, s. 25-67.
 Daszkiewicz W., 2013, *Wielokulturowość a ideologia multikulturalizmu* [w:] http://www.sapiencjokracja.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=109:wielokulturowo-a-multikulturalizm&catid=39:wojciech-daszkiewicz&Itemid=67#_ftn3, z dnia 29.05.2016r.
http://www.janpaweldrugi.cba.pl/cytatyjp2.php#o_ojczyźnie, z dnia 18.06.2016r
 Humeniuk-Walczak M., 2007, *Edukacja międzykulturowa kobiet w wielokulturowym społeczeństwie obywatelskim* [w:] A. Szerląg (red.) *Edukacja obywatelska w społeczeństwach wielokulturowych*, Kraków, s.36-42.
 Krupa B., 2007, *Kultura- wielokulturowość- implikacje dla edukacji* [w:] Orłowski R. (red.), *Zamojskie Studia i Materiały* 4(25), Zamość, s.51-53.
 Paleczny T., 2002, *Meandry wielokulturowości: Oblicza pluralizmu w społeczeństwach wielokulturowych - USA i Brazylia* [w:] *Państwo i Społeczeństwo*” 2, s. 27.
 Wierzańska M., 2007, *Edukacja Wielokulturowa w dobie globalizacji: programowy mit czy konieczność* [w:] *Zamojskie Studia i Materiały* 4(25), Zamość, s.51-52.